

Beste beleidsmaker, politicus, in de regio Amsterdam,

Amsterdam, en de omliggende gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn, zijn prachtige en geliefde plekken om te wonen en te werken. Samen leven is echter niet altijd eenvoudig. Als rechtbank zien we dat elke dag aan de problemen die mensen bij ons voorleggen. Door ze een eerlijk proces te bieden, knopen door te hakken waar dat nodig is en aandacht te hebben voor achterliggende problemen, maken we samen leven mogelijk.

Vanuit onze onafhankelijke positie zien we dagelijks veel problemen waarbij burgers en bedrijven zijn betrokken uit de regio Amsterdam. Die kunnen wij in individuele situaties soms verzachten door goed feitenonderzoek te doen en recht te spreken in elke specifieke situatie.

Daarnaast zoeken we naar nieuwe werkwijzen voor maatschappelijk effectieve rechtspraak. Dit doen we bijvoorbeeld door speciale zittingen te houden met lagere griffiekosten voor mensen die hun zorgverzekeringspremie niet betalen. En door schoolverzuimgesprekken te voeren om kinderen snel weer naar school te laten gaan.

Maar een aantal knelpunten en regelmatig ook schrijnende situaties hebben een meer structurele aanpak nodig. Met deze maatschappelijk reflectie, die we voortaan jaarlijks zullen uitbrengen, vragen we bij u aandacht en actie voor die problemen. Daarmee willen we bijdragen aan preventie en structurele oplossingen voor mensen en bedrijven in en rond het – prachtige – Amsterdam. We gaan graag met u in gesprek over de verschillende thema's!

Met vriendelijke groet,

*Bart van Meegen
President rechtbank Amsterdam*

bestuurssecretariaat.rb-ams@rechtspraak.nl

1. WONEN

De woningnood in de regio Amsterdam is hoog. De grote gevolgen daarvan voor inwoners zien we dagelijks. We maken ons met name zorgen over psychiatrische patiënten en de schrijnende situaties waarbij kinderen zijn betrokken.

Allereerst zijn de gevolgen van de woningnood groot voor ouders in een echtscheiding en hun kinderen. Mensen blijven, bij gebrek aan woonruimte, te lang samen wonen. Daardoor ontstaan er nog meer spanningen, en soms zelfs huiselijk geweld. Kinderen lijden onder deze spanningen.

Gevolgen voor ouder-kindcontact

Heeft de partner, die vanwege de echtscheiding de woning moet verlaten, niet voldoende financiële middelen om een commerciële huurwoning te huren of een andere woning te kopen? Vaak komt die op straat te staan of moet steeds afwisselend bij familieleden en vrienden logeren. Dit heeft ook gevolgen voor het contact dat deze ouder met de kinderen kan hebben. Als er geen geschikte woonplek is, kan het kind namelijk niet bij de ouder overnachten. Deze ouders zijn uiteindelijk vaak aangewezen op een woning (ver) buiten Amsterdam. Vanwege de reisafstand tussen de woningen van beide ouders leidt dit dan weer tot een beperkte zorgregeling met deze ouder, waardoor die de kinderen minder vaak bij zich kan hebben.

Urgentieregeling biedt geen oplossing

Ook de urgentieregeling voor een sociale huurwoning in Amsterdam biedt geen oplossing voor ouders in scheidingsituaties die op straat komen te staan. Anders dan in andere gemeentes, krijg je in Amsterdam alleen een urgentie als je de echtelijke woning hebt opgeëist bij de rechter. Dit betekent voor de Amsterdammer een extra procedure bij de rechtbank en extra tijd en geld. Zelfs als de partners het er over eens wie in de echtelijke woning mag blijven wonen, kiezen ze toch voor een rechtelijke procedure vanwege de aanspraak op een urgentie.

Dat mensen gedwongen worden om extra procedures te starten in een voor hen vaak al bewogen periode in hun leven, is schrijnend. We roepen de gemeente op om de urgentieregeling vanuit dat oogpunt tegen het licht te houden.

Maar de voorwaarden voor urgentie zijn strikt en ze worden alleen maar strenger. We zien veel mensen in schrijnende situaties, die toch niet aan de voorwaarden voor een woonurgentie voldoen. Zo krijgen mensen geen urgentie als ze al een 'dak' boven hun hoofd hebben. Denk aan een alleenstaande ouder die vanuit een echtscheidings situatie op straat dreigt te komen en bij grootouders of andere familieleden is ingetrokken. Die urgentie komt er ook niet als de woning van die grootouders of andere familieleden te klein is. Of als daar helemaal geen bewoning door meer mensen is toegestaan. Bovendien komen deze mensen meestal niet in aanmerking komen voor WMO-opvang, omdat ze 'zelfredzaam' zijn. Dat wil zeggen weliswaar dakloos, maar niet psychisch ziek of verslaafd.

Leven met constante dreiging

Verder zien we ook dat psychiatrische patiënten soms onnodig lang in een kliniek verblijven, omdat er voor hen geen (beschermde) woonplek beschikbaar is. En dat er veel personen in de noodopvang leven die nergens heen kunnen, met de constante dreiging dat zij de noodopvang worden uitgezet.

De druk op al deze mensen, hun kinderen en de gemeente is extreem groot. De 'gewone' wachtlijst voor WoningNet is nu gemiddeld meer dan 13 jaar. Ook bij de zeldzame wel verleende urgenties, vaak op medische gronden, loopt de wachtlijst behoorlijk op.

2. SCHULDEN

Ook in de regio Amsterdam zien we in toenemende mate dat mensen schulden hebben en hun betalingsverplichtingen niet kunnen nakomen. Daarnaast hebben veel mensen onvoldoende geld om zich te kunnen verweren in een procedure die een schuldeiser heeft aangespannen. Ze lopen daardoor het risico dat hun schulden stapelen.

We zien veel mensen die niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen, zoals een achterstand bij het betalen van de zorgverzekeringspremie. Zij blijken vaak te kampen met schulden op een breed terrein. Daarnaast constateren we dat mensen geen geld hebben om aan hun betalingsverplichtingen te voldoen. Zowel strafzaken in als civiele zaken. Laat staan om te reageren op een civiele dagvaarding die ze daarover hebben gekregen. Het is opvallend dat de gedaagde partijen die wel naar de zitting komen, vaak direct aangeven dat ze een betalingsregeling willen treffen.

Veel mensen willen wel, maar kunnen niet betalen

Ook in de civielrechtelijke zaken met geldvorderingen vanaf 25.000 euro zien we steeds meer mensen en kleine bedrijven die wel aan hun betalingsverplichtingen willen voldoen, maar dat niet kunnen. Vaak komen ze niet naar de zitting om hun verhaal te doen. Mogelijk kunnen ze de griffierechten en de advocaatkosten niet betalen. Of hebben ze geen vertrouwen in een voor hen een goede afloop. Daardoor is de kans groot dat ze worden veroordeeld om te betalen. Dit betekent vaak een schuld bovenop andere schulden. Bovendien leidt dat meestal niet tot enige betaling aan de schuldeiser, want er is geen geld om te betalen. Wij hopen dan ook op een snelle invoering van het wetsvoorstel waarmee de rechter een betalingsregeling kan opleggen. Maar ook dat de gefinancierde rechtshulp niet wordt uitgehold en dat de kosten om verweer te kunnen voeren binnen de perken blijven.

Wsnp-trajecten niet toegenomen

Verder signaleren we dat de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) minder wordt ingezet dan verwacht. Dit ondanks de wetswijziging in 2023 waar

Om te voorkomen dat mensen tussen wal en schip raken, roepen we de gemeentes op om meer mensen te verwijzen naar de Wsnp. Zo kunnen zij schulden echt oplossen en een nieuwe start maken.

door de duur van een Wsnp-traject is gehalveerd van 3 naar 1,5 jaar. Na een korte opleving vlak na de start, is het aantal aanvragen inmiddels weer gelijk aan vóór de wetwijziging. Zonder Wsnp-traject kunnen mensen vaak geen schoon schip maken. Het probleem waardoor de schulden zijn ontstaan, wordt dus niet opgelost.

Veroordelen én oog houden voor de mens

Het is onze taak als rechtbank om mensen en bedrijven te veroordelen tot boetes en betaling van terechte vorderingen. Dat neemt niet weg dat we ook oog hebben voor de gevolgen daarvan voor mensen met schulden. Met verschillende initiatieven proberen we hen te helpen.

Zo houden we zittingen met een schuldenrechter voor zaken over betalingsachterstanden bij de zorgverzekering. Dat doen we op de rechtbank, maar ook in de buurt met wijkrechtspraak. Daarbij werken we samen met zorgverzekeraars, schuldhulpverleners en de gemeente. En communiceren we met de mensen zelf op een toegankelijke manier en in eenvoudige taal. Verder hebben we de kosten voor deze procedure verlaagd en zorgen we voor een informele sfeer op zitting, bijvoorbeeld doordat de rechter geen toga draagt. Op deze manier weten we veel betalingsregelingen te treffen.

Ook zetten we als rechtbank speciale schuldenfunctionarissen van de gemeente in die aanwezig zijn bij zittingen of daar op afroep kunnen verschijnen. De schuldenfunctionaris kan mensen met schulden die voor de rechter moeten verschijnen snel in contact brengen met een schuldhulpverlener in het stadsdeel waar de betrokkene woont voor verdere begeleiding.

3. JEUGD

De criminaliteit verhardt. Die zorgelijke ontwikkeling zien we ook terug op onze strafrechtzittingen met jeugdigen en jongvolwassenen. Maar het is nog zorgelijker als er voor deze jongeren geen verblijfsplek, school of dagbesteding gevonden kan worden. Dat zijn juist de factoren die de kans verkleinen om opnieuw de fout in te gaan.

Jongeren lijken in het algemeen minder misdrijven te plegen, maar er zijn wel meer jeugdigen betrokken bij ernstige geweldsmisdrijven. Dat is zorgelijk. Ze worden tegen betaling ingezet voor (pogingen tot) liquidaties en andere grootstedelijke problematiek, zoals aanslagen met explosieven en het stichten van brand. Ook signaleren we een toename van vuurwapengerelateerde zaken.

Jongeren die verdacht worden van een strafbaar feit kunnen soms niet terug naar huis vanwege veiligheidsrisico's voor hen en familieleden of vanwege andere problematiek. Als er voor hen ook geen alternatieve verblijfsplek is, blijven ze onnodig lang in voorlopige hechtenis.

Zonder school, geen toekomst

De mogelijkheid om naar school te kunnen gaan is voor kinderen belangrijk. Zonder school geen toekomst. We zien een groep jeugdigen die niet naar school kunnen, omdat geen enkele school in Amsterdam ze wil accepteren, bijvoorbeeld omdat ze van een andere school verwijderd zijn. Er is wel een leerplicht, maar kennelijk geen acceptatieplicht voor sommige kinderen. Naar school gaan of een dagbesteding hebben is een belangrijke voorwaarde voor schorsing van de voorlopige hechtenis. In sommige gevallen betekent het dan ook dat een kind langer in voorlopige hechtenis moet blijven.

Zonder school, geen toekomst. We roepen de scholen en gemeentes op om te voorzien in passende scholing en hulpverlening voor iedere jongere. En vragen de gemeentes om de ervaring van de rechtbank te gebruiken bij de keuze voor bepaalde zorg.

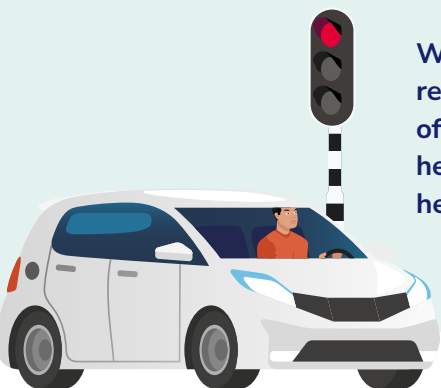
Jongvolwassenen tussen wal en schip

Ook de situatie in gevangenissen is zorgelijk. Jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht worden berecht, verblijven daar soms. Zo zien we in een justitieel complex met een afdeling voor jongeren, dat zij geen 'plusprogramma' krijgen aangeboden door het personeelstekort. Ze verblijven dan 23 uur per dag in hun cel, naast 1 uur luchten. Van de reguliere voordelen van een jeugdinstelling, waar jongeren op een groep leven, onderwijs kunnen volgen en kunnen sporten, lijkt geen sprake.

Daarnaast maken we ons zorgen over de hulpverlening voor jongvolwassenen. Jongeren die in de pubertijd bijvoorbeeld uit huis zijn geplaatst of begeleid worden door jeugdhulp, komen daar vanaf hun 18e jaar niet meer voor in aanmerking. Daardoor vallen ze tussen wal en schip. Verder zien we jongeren met multiproblematiek waarvoor geen geschikt hulpverleningsaanbod is in Amsterdam. De kans dat deze jongeren daardoor in het strafrecht terechtkomen is daarmee groter.

Ook zien we dat de door de gemeente Amsterdam ingekochte zorg niet altijd passend is bij de zorg die een jeugdige nodig heeft. Regelmatig blijkt op zitting dat bepaalde hulp die wij graag willen inzetten niet meer is ingekocht.

4. DICHT BIJ DE BURGER

Wat er in de regio Amsterdam gebeurt, zien we in de rechtbank terug. Het streng of eenzijdig volgen van regels of standpunten kan in sommige situaties het rechtvaardigheidsgevoel van burgers onder druk zetten. Dat ondermijnt het draagvlak in de samenleving voor andere straffen.

Verschil tussen willen en kunnen

Grote steden willen minder verkeersslachtoffers, zo ook Amsterdam. Recent is het maximaal 30 km-beleid ingevoerd, een politiek speerpunt van de gemeente Amsterdam. Om te hard rijden aan te pakken, wil de gemeente bijvoorbeeld meer flitspalen plaatsen. Maar het OM – dat over het flitspalenbeleid gaat – vreest een wildgroei aan flitspalen en daardoor veel onterechte verkeersboetes.

Volgens het OM moet de gemeente ook op andere manieren ervoor zorgen dat mensen zich aan de maximumsnelheid (kunnen) houden. Bepaalde verkeerssituaties in de stad, bijvoorbeeld op de Cornelis Douwesweg, zorgen nu voor grote aantallen snelheidsovertredingen die leiden tot veel ingevorderde rijbewijzen en klaagschriften. Het OM hanteert een strikte benadering en verzet zich veelal tegen teruggave van rijbewijzen. Dit betekent dat veel mensen in beroep gaan tegen de invordering van hun rijbewijs, terwijl de tweebaansweg in kwestie het voor bestuurders moeilijk maakt om zich daar aan de geldende maximumsnelheid te houden.

We roepen overheden en banken op om oog te hebben voor het perspectief van de individuele burger.

Banken overvragen burgers

Een ander voorbeeld waardoor het rechtvaardigheidsgevoel onder druk staat, is de bancaire regelgeving. Dit soort zaken zien we veel in onze rechtbank, omdat veel Nederlandse banken in Amsterdam zijn gevestigd. Op basis van de bancaire regels verstrekken banken aan bepaalde bedrijfstakken niet zo snel een rekening of blokkeren ze zelfs bepaalde rekeningen of zeggen die op. Het gaat bijvoorbeeld om bedrijven zoals sekswerkers, coffeeshops, autohandel en trustkantoren. Banken overvragen particulieren, kleine bedrijfjes en stichtingen met eindeloze en steeds nieuwe vragenlijsten, terwijl het doel die vragen soms niet rechtvaardigt. Gebeurt dit door een internetbankier, dan kunnen mensen ook geen of heel moeizaam contact krijgen met de betreffende bank. Dit alles heeft veel praktische en ook maatschappelijke consequenties.

5. SCHAARSTE IN DE KETEN

Door onder andere (personeels)tekorten loopt het vast in de keten. Dat kan betekenen dat uitspraken van rechters in de praktijk niet goed uitgevoerd kunnen worden. Bijvoorbeeld de begeleide omgang tussen ouders en kinderen door jeugdhulpverleners. Of behandelingen en passende woonplekken voor criminele jongeren.

De tekorten bij onze ketenpartners en de penitentiaire inrichtingen zijn dagelijks voelbaar in de rechtbank. We zien dat onder andere in de aanpak van kleinere criminaliteit bij de politie en de vervolging van faillissementfraudeurs. Er worden minder zaken aangeleverd en zaken lopen vertraging op. Maar vooral de hulpverlening lijdt eronder.

Wachlijsten en geen geschikte woonplekken

Dit blijkt onder andere uit een voorbeeld van onze buurtrechtbank. Het ging daarbij om een jongere die op een begeleid wonen-plek verbleef. Dat was voor hem geen geschikte plek vanwege zijn cannabisverslaving. Na een aantal gesprekken met de buurtrechter wilde de jongere zelf meewerken aan een opname voor de verslaving. Maar een paar maanden later kwam de jongere voor een nieuw – en ernstiger – strafbaar feit op de gewone rechtbank. Vanwege een maandenlange wachtlijst voor de benodigde behandeling was de cannabisverslaving nog steeds niet aangepakt. Ook had de jeugdbescherming nog geen andere woonplek kunnen regelen, omdat een passender plek niet was ingekocht door de gemeente. De jongen wacht nog steeds op een opname voor de verslaving. Een passende woonplek met meer toezicht en begeleiding is nu wel gelukt. Het is schrijnend dat daar eerst een nieuw delict voor nodig was.

We roepen de ketenpartners op om inventief na te denken over wat er wél kan om noodzakelijke hulp te bieden.

Ook het reclasseringstoezicht in Amsterdam staat in de wachtstand. Reclasseringsmaatregelen worden soms niet uitgevoerd bij gebrek aan personeel. Dit blijkt als de verdachten weer bij de rechtbank komen omdat ze opnieuw de fout in zijn gegaan. De reclasseringsmaatregelen zijn juist bedoeld om recidive zoveel mogelijk te voorkomen.

Onnodig lang geen contact tussen ouder en kind

In Amsterdam is er slechts kortdurende begeleiding mogelijk voor de omgang tussen een kind en de ouder waar het kind niet meer woont, als de rechter daartoe beslist. Denk aan de situatie waarin een heel jong kind al langere tijd geen contact heeft met een ouder, een kind zich (emotioneel) onveilig voelt bij een ouder of als er twijfels zijn over de opvoedvaardigheden van een ouder. In die situaties is er soms onnodig lang geen contact tussen een ouder en een kind. Ook is er geen laagdrempelige plek voor de overdracht van kinderen van de ene ouder naar de andere. Doordat langdurige omgangsbegeleiding en een dergelijke overdrachtplek ontbreken zijn sommige kinderen verstoken van contact met de andere – niet verzorgende – ouder, terwijl dat voor hun ontwikkeling wel van belang is.

6. RECHTSBESCHERMING

Wet- en regelgeving heeft soms onvoorziene en niet altijd bedoelde effecten in de dagelijkse praktijk. De rechter wordt hiermee geconfronteerd en moet hierin een weg zien te vinden. Dit kan gevolgen hebben voor de rechtsbescherming van particulieren, bedrijven en de samenleving.

Belang van juiste en volledige informatie

In het strafrecht is het belangrijk om voldoende informatie te hebben over de verdachte om de juiste beslissing te kunnen nemen. De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) maakt echter het delen van bepaalde gegevens moeilijk, bijvoorbeeld medische gegevens. De overheid werkt aan een nieuwe 'Aanwijzing verplichte zorg'. In afwachting daarvan is er een tijdelijk 'Handelingskader gegevensdeling Verplichte Zorg' opgesteld. Daarin staat dat de machtiging van de rechter waarmee aan een persoon verplichte zorg in de ggz kan worden opgelegd, niet in het strafblad van een verdachte wordt opgenomen. Want het is een civiele en geen strafmaatregel. In de praktijk kan dit betekenen dat een advocaat, het openbaar ministerie of de rechtbank in een strafprocedure niet op de hoogte zijn van een eerder opgelegde zorgmachtiging. En daardoor geen kennis hebben van een mogelijke stoornis of gevaar. De vraag is of de rechtbank dan nog in staat is om de passende beslissingen te nemen.

Voor een sterke rechtsstaat roepen we de wetgevende en uitvoerende macht op om bij regelgeving en besluitvorming er altijd voor te waken dat de rechter in staat wordt gesteld om zijn of haar – rechtsbeschermende – functie goed te kunnen vervullen.

Belang van zorgvuldige besluitvorming

Na het uitbreken van de oorlog in de Oekraïne kregen Oekraïners en mensen met een permanent verblijfsrecht in Oekraïne een verblijfsvergunning in Nederland. Dit op grond van de Richtlijn tijdelijke bescherming. Nederland koos ervoor om dezelfde bescherming te bieden aan mensen met een tijdelijk verblijfsrecht in de Oekraïne; de zogenaamde derdelanders. Op een later moment besloot de Nederlandse overheid om de vergunning voor de derdelanders per 4 september 2023 te beëindigen en nam de IND in rap tempo deze beslissingen voor de meer dan 2.000 derdelanders. Daarmee werden niet alleen de betrokkenen, maar ook de rechtbank in een onmogelijke positie geplaatst om rechtsbescherming te kunnen bieden. De vele procedures en onduidelijkheden die daaruit zijn ontstaan tussen overheidsorganisaties, breken het vertrouwen in de democratische rechtsstaat af.

